

Piotr Mickiewicz
Dolnośląska Szkoła Wyższa
piotr.mickiewicz@dsw.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-3533-337X>

Ewolucja założeń systemu szkolenia bojowego Marynarki Wojennej RP w świetle wniosków wynikających z modyfikacji rosyjskiej „wojny nowego typu”

Abstrakt: W artykule zaprezentowano zakres przeobrażeń, jakim ulega strategiczne środowisko bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego w wyniku weryfikacji „Doktryny Gierasimowa”, jaka ma miejsce w trakcie rosyjskiej „operacji specjalnej” wobec Ukrainy. Analizy te pozwoliły na zaproponowanie autorskiej wersji zmian w procesie kształcenia kadr polskiej Marynarki Wojennej. W opinii autora proces szkolenia bojowego powinien zostać dostosowany do perspektywicznej formuły rosyjskiej aktywności morskiej i modyfikacji celów politycznych wobec regionu Morza Bałtyckiego. W artykule określono zakres tych przeobrażeń i niezbędne zmiany w poszczególnych modułach kształcenia kadr oficerskich oraz szkolenia bojowego w MW RP.

Słowa kluczowe: strategia bezpieczeństwa, Morze Bałtyckie, bezpieczeństwo morskie państwa, doktryna Gierasimowa, siły morskie

Evolution of the Principles of the Combat Training System of the Polish Navy in the Context of Conclusions Resulting from the Modification of the Russian “War of a New Type”

Abstract: The article presents the scope of changes that the strategic security environment in the Baltic Sea region undergoes as a result of the verification of the “Gerasimov Doctrine” that takes place during the Russian special operation against Ukraine. These analyzes made it possible to propose an original version of changes in the process of educating the personnel of the Polish Navy. In the author’s opinion, the combat training process should be adapted to the prospective formula of Russian naval activity and the modification of political goals towards the Baltic Sea region. The article defines the scope of these transformations and the necessary changes in individual modules of officer training and combat training in the Polish Navy.

Keywords: security strategy, Baltic Sea, state maritime security, Gerasimov doctrine, naval forces

Wstęp

Operacja specjalna, jaką Federacja Rosyjska prowadzi na terytorium Ukrainy oraz – pośrednio – wobec państw europejskich obrazuje zakres modyfikacji tzw. „wojny nowego typu”, często określanej jako „doktryna Gierasimowa” lub „działania/wojna hybrydowa”. Zasadnicze jej założenie to zatarcie podziału na okresy wojny, kryzysu i pokoju, co radykalnie zmienia formułę zarówno ofensywnych, jak i obronnych działań sił zbrojnych. Celem opracowania jest określenie zakresu zmian w procesie szkolenia prowadzonego w polskiej flocie wojennej wynikających ze zmieniających się uwarunkowań aktywności morskiej Federacji Rosyjskiej na akwenie Morza Bałtyckiego. Przyjęta hipoteza robocza to stwierdzenie, że modyfikacja koncepcji „wojny nowego typu” w świetle doświadczeń z agresji na Ukrainę doprowadziła do zmiany kluczowej roli strategicznej Morza Bałtyckiego w rosyjskiej polityce. Bałtyk w koncepcji z 2022 r. staje się akwenem prowadzenia tzw. „ofensywnej operacji obronnej” oraz miejscem kreowania określonego poziomu napięcia polityczno-militarnego. Ma ono powodować poczucie zagrożenia państw regionu, zwłaszcza w odniesieniu do funkcjonowania nawodnego i podwodnego systemu transportowego. Proces szkolenia bojowego Marynarki Wojennej (MW) RP oraz kształcenia kandydatów na oficerów sił morskich państwa powinien więc uwzględniać także nabycie umiejętności prowadzenia działań ukierunkowanych na ochronę i obronę interesów morskich państwa polskiego. Poszerzeniu powinien ulec zakres szkoleń odnoszących się do realizacji tzw. funkcji policyjnej sił morskich oraz reagowania na incydenty morskiej i działania o charakterze sabotażowym.

Bazę materiałową do prowadzonych badań stanowią dokumenty doktrynalne Rosji i Polski, opracowania dotyczące wizji „wojny nowego typu” oraz założenia metodyczne systemu kształcenia i szkolenia bojowego prowadzonego w Marynarce Wojennej RP. Podstawowymi dokumentami doktrynalnymi są polska Strategia Bezpieczeństwa Narodowego (SBN) z 2020 r. i Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego oraz rosyjska Doktryna Morska z 2022 r. W procesie badawczym, wykorzystano także materiały i opracowania dotyczące przebiegu wybranych działań taktycznych i operacyjnych prowadzonych przez rosyjskie siły zbrojne w ramach tzw. „operacji specjalnej” na terytorium Ukrainy i Morzu Czarnym. Zasadniczymi metodami badawczymi były analiza dokumentów z elementami analizy porównawczej oraz analiza systemowa, wykorzystywana

do oceny przeobrażeń systemu bezpieczeństwa morskiego państw i systemu szkolenia w MW RP. Dobór materiału badawczego (dokumentów strategicznych) wynika z oceny ich roli jako założeń wyjściowych do kreowanej polityki bałtyckiej (Federacja Rosyjska) oraz działań mających zapewnić bezpieczeństwo morskie państwa (Rzeczpospolita Polska). Autor ma świadomość, że ranga dokumentów rosyjskich i polskich jako długofalowych programów jest odmienna, jednakże prezentują one założenia strategiczne obydwu państw. Uznając, iż dokumenty rosyjskie są podstawą do budowy strategii operacyjnych i planów działania, w oparciu o nie zaprezentowano przewidywany zakres przeobrażeń rosyjskiej polityki bałtyckiej i potencjalne formy rosyjskiej aktywności morskiej na tym akwenie. Mając również świadomość, iż polskie dokumenty strategiczne z zakresu bezpieczeństwa państwa mają charakter konceptualny, wskazano jedynie na kierunki ewolucji wizji zapewnienia bezpieczeństwa morskiego państwa polskiego. Kierując się tym założeniem (konceptualny charakter strategii bezpieczeństwa oraz koncepcji strategicznej bezpieczeństwa morskiego) nie dokonano analizy ich zapisów, wskazując na ogólne cele, jakie powinny być osiągnęte w ramach realizacji polityki morskiej i polityki bezpieczeństwa państwa. Zostały one uzupełnione i uszczegółowione poprzez analizę zapisów – uznanego za zasadniczy dokument wykonawczy dotyczący polskiej polityki morskiej – planu zagospodarowania obszarów morskich oraz uwarunkowań prowadzenia aktywności morskiej na Bałtyku.

Od koncepcji strategicznej do strategii operacyjnej – o potrzebie zmiany podejścia do bezpieczeństwa morskiego państwa

Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego (SKBM) w swym założeniu z 2016 r. miała być długofalowym programem rozwoju sił morskich państwa nadbrzeżnego o określonym potencjale polityczno-ekonomicznym i możliwościach prowadzenia aktywności morskiej. Zasadniczym ograniczeniem tego dokumentu jest skoncentrowanie się wyłącznie na kwestiach budowy potencjału sił morskich w kontekście przewidywanych form morskiej działalności wojskowej innych graczy morskich. Nie uwzględniono w nim – jako determinantów kreujących formę zapewniania bezpieczeństwa morskiego państwa – zasadniczych celów polskiej polityki morskiej oraz zakładanych przez Unię Europejską i Radę Państw Morza Bałtyckiego koncepcji polityk bałtyckich. To wyalienowanie wizji wykorzystania akwenów morskich w polityce państwa

było zabiegiem celowym, ale ograniczającym merytoryczną treść dokumentu. Zwłaszcza, że rolę Koncepcji Strategicznej jako dokumentu o cechach strategii określił Prezydent Rzeczypospolitej w stosownej przedmowie uznając, iż jest to „[...] strategiczny dokument koncepcyjny w dziedzinie bezpieczeństwa morskiego RP, a jego przygotowanie w tej formule wynika z potrzeby zapewnienia zdolności państwa polskiego do reagowania na zagrożenia pojawiające się w konsekwencji dynamicznie zmieniających warunków bezpieczeństwa Polski” (SKBM, 2017, s. 6). Nie dokonując głębszej analizy powyższego dokumentu, który był wielokrotnie prezentowany i poddawany różnorodnym omówieniom, stwierdzić należy, iż jego twórcy skoncentrowali się na zasadniczych obszarach problemowych, a mianowicie przeobrażeniach środowiska morskiego oraz uwarunkowań dotyczących organizacji systemu bezpieczeństwa morskiego państwa (roli poszczególnych modułów tworzących siły morskie państwa i wskazanie pożądanych kierunków ich rozwoju). Przyjęto także klasyczny dla analiz strategicznych model konstrukcji dokumentu w postaci określenia interesów strategicznych, przypisania im konkretnych, mierzalnych celów, oceny możliwości ich realizacji przy uwzględnieniu cech otoczenia strategicznego oraz określenie założeń kompleksowego planu działania pozwalającego na osiągnięcie założonych celów (SKBM, 2017, s. 9–72). Sama nazwa opracowania, jak i jego konceptualny charakter powoduje, że nie można go traktować jako dokumentu o charakterze klasycznej strategii sektorowej, raczej jako wizje planowanej aktywności morskiej państwa ukierunkowanej na zapewnienie jego bezpieczeństwa. Również treść powala na konstatację, iż dokument ten – w założeniu Biura Bezpieczeństwa Narodowego – bardziej pełnić miał rolę opracowania o charakterze diagnostycznym z elementami prognozy oraz porządkującego kwestie definicyjne dotyczące problematyki bezpieczeństwa morskiego państwa. Zasadniczym brakiem SKBM – co nie jest zarzutem, gdyż taka była koncepcja wyjściowa dla tego opracowania – jest zarzucenie stworzenia harmonogramu osiągania przyjętych założeń oraz całego spectrum oceny procesu jej realizacji. Dlatego też zasadnym jest określenie tego dokumentu raczej jako strategii *foresight* niż strategii sektorowej dla strategii bezpieczeństwa narodowego, czy też polityki morskiej państwa.

Wskazując na założenia przyjęte w procesie prac przygotowawczych do opracowania tego dokumentu podkreślić należy, że spełnił on swą rolę jako kreatora debaty nad wizją zapewnienia bezpieczeństwa morskiego państwa. Jednakże w sytuacji tak radykalnego przeobrażenia strategicznego środowiska

bezpieczeństwa powinien zostać on zastąpiony klasycznie opracowaną strategią operacyjną, wspólną dla strategii bezpieczeństwa narodowego oraz polityki morskiej państwa. Szczególną rolę w jej merytorycznym opracowaniu, poza uwzględnieniem klasycznego podejścia do jej konstrukcji oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2020 r., powinny odgrywać takie elementy jak:

- Plany zagospodarowania polskich obszarów morskich (Rozporządzenie Rady Ministrów, 2021);
- Specyfika uwarunkowań bezpieczeństwa morskiego na Morzu Bałtyckim (szerzej: Szubrycht *et al.*, 2020, s. 73–110);
- Wizje prowadzenia aktywności morskiej państw regionu oraz uznanych za potencjalnych rywali (szerzej: Szubrycht *et al.*, 2020, s. 37–71, 206–224).

Przygotowywany dokument uwzględniać powinien ocenę ewolucji rosyjskiej aktywności morskiej do roku 2030¹, ocenę możliwych form wykorzystania potencjału militarnego na Bałtyku oraz ocenę przygotowania polskiej marynarki wojennej do prowadzenia działań obronnych i ochronnych na tym akwenie. Przyjąć także należy, że polska koncepcja zapewnienia bezpieczeństwa morskiego państwa powinna być skoncentrowana na działaniach uniemożliwiających zgodną z interesem państwa eksploatację akwenów morskich (zwłaszcza uznanych za te o żywotnym znaczeniu dla państwa polskiego) i dostosowana do zdefiniowanych i perspektywicznych zagrożeń bezpieczeństwa, czyli także odnosić się do założeń strategii bezpieczeństwa, doktryny wojennej i oraz praktyki działań militarnych, jakie podejmuje Federacja Rosyjska.

Ewolucja rosyjskiej wizji aktywności morskiej w perspektywie 2030 roku

Uznając natomiast za priorytetowe założenie w odniesieniu do zapewnienia bezpieczeństwa morskiego państwa oraz tezę, iż kreatorem zagrożenia jest i będzie Federacja Rosyjska (Strategia, 2020, s. 6) analizie należy poddać prawdopodobną formułę działań podejmowanych przez siły morskie tego państwa. W tym kontekście niezbędnym jest uwzględnienie zakresu prawdopodobnych działań poniżej progu wojny i w sytuacji podjęcia operacji militarnej bez formalnego jej wypowiedzenia opierając się także na wnioskach wynikających z oceny zarówno

¹ Większość rosyjskich dokumentów strategicznych jest konstruowana w układzie horyzontalnym, a obecnie obowiązujące obejmują okres do 2030 r. z możliwością przedłużenia okresu ich obowiązywania do roku 2035.

rosyjskich założeń strategicznych, ewolucji koncepcji wykorzystania potencjału militarnego, jak i militarnych form aktywności morskiej (Mickiewicz i Kasprzycki, 2021a). Postrzegając w ten sposób rosyjską politykę wyznaczyć można akweny morskie poddane tej aktywności, jak i formy prowadzenia aktywności polityczno-militarnej. Doktryna morska i obowiązujące od 2015 r. strategie sektorowe określają znaczenie poszczególnych akwenów morskich dla rosyjskiej polityki. W konsekwencji przeobrażeń strategicznego środowiska bezpieczeństwa po zmianie założeń polityki USA oraz rosyjskiej agresji na Ukrainę priorytetowym akwenem dla Federacji pozostaje Ocean Arktyczny oraz północna część Pacyfiku, Morze Kaspijskie, a docelowo także Ocean Indyjski. Natomiast Morze Bałtyckie, jak i Atlantyk Północny jest obszarem kreowania napięcia polityczno-militarnego wobec USA i NATO (Mickiewicz, 2022a, s. 86-93). Akweny mórz Bałtyckiego i Czarnego uznane zostały za „ważne” a nie „kluczowe”, co powoduje że mogą być one wykorzystywane instrumentalnie (Ukaz, 2022). W odniesieniu do akwenu bałtyckiego wskazuje się na spadek jego roli jako miejsca transportu nośników energii na rzecz przewozów kontenerowych oraz konieczność rozbudowy potencjału militarnego przeznaczonego do zapewnienia bezpieczeństwa żeglugi oraz odstraszenia potencjalnego agresora. Celem strategicznym na akwencie Morza Czarnego jest „wzmocnienie geopolitycznej pozycji [Rosji - przyp. PM] w regionie”, ale szczegółowa analiza koncepcji oddziaływania skłania ku konkluzji, iż faktycznie jest to niwelowanie negatywnych konsekwencji fiaska „operacji specjalnej” wobec Ukrainy. Zwłaszcza odnoszących się do utrzymania regularnych połączeń z portami Morza Śródziemnego (Mickiewicz, 2022a).

Ocena zapowiedzianej w doktrynie morskiej zmiany priorytetów rosyjskiej aktywności morskiej postrzegana w kontekście bezpieczeństwa morskiego państwa polskiego powinna być skoncentrowana na akwencie Morza Bałtyckiego. Mniejsze znaczenie należy przypisać akwenom transportu surowców energetycznych, gdyż potencjał państwa polskiego wyklucza możliwość zapewnienia ciągłości żeglugi w wymiarze globalnym. Zadanie to powinno być przedmiotem aktywności dyplomatycznej ukierunkowanej na zwiększenie funkcjonalności systemu kontroli żeglugi i uniemożliwiana jej wykorzystywania do celów politycznych poszczególnych graczy morskich. Ograniczenie to powoduje pośrednio, że przedmiotem zainteresowania powinny być potencjalne formy wrogich działań sił morskich Federacji Rosyjskiej. Podstawą analiz natomiast stać się koncepcja działań hybrydowych, ale postrzegana w kontekście jej ewolucji jaka nastąpiła po

roku 2017 oraz formuła morskich epizodów „operacji specjalnej” prowadzonej wobec Ukrainy (Mickiewicz i Kasprzycki, 2021a, s. 56–77; Mickiewicz i Kasprzycki, 2021b, s.11–30). Uwzględnić także należy możliwość kreowania przez rosyjskie siły zbrojne różnorodnych incydentów niekwalifikujących się jako działania wrogie oraz akcji sabotażowo-dywersyjnych mających charakter podobny do incydentów z lat 2014–2015, co zaprezentowano w tabeli 1, czy też uszkodzenia gazociągu Nord Stream. Szczególną rolę jako potencjalnych kreatorów zagrożeń bezpieczeństwa morskiego państwa polskiego przypisać należy incydentom morskim oraz działaniom *stricte* sabotażowo-dywersyjnym. Pierwsze z nich, a zwłaszcza ich zakres jest znany, gdyż wynika pośrednio z zapisów międzynarodowego prawa morza oraz doświadczeń z lat 2014–2015, czyli stosowania pierwszego wariantu działań hybrydowych.

Szczegółowa analiza incydentów morskich pozwala na wskazanie kilku wniosków utylitarnych, których prawdziwość potwierdzają także zapisy obowiązującej Doktryny Morskiej Federacji Rosyjskiej. Działania tego typu podejmowane będą przede wszystkim w Strefie Wyłączości Ekonomicznej państw nieakceptujących rosyjskie interesy i jej przestrzeni powietrznej, rzadziej na akwenach morza pełnego (na tym akwenie głównie przyjmą postać działań inspekcyjno-kontrolnych). Ponadto należy się spodziewać, iż będą one oparte na zapisach artykułów 86–88 *Konwencji o Prawie Morza* z 1982 r. (Konwencja, 1982) oraz zasadach tzw. „pokojuowego wykorzystania morza” (szerzej: Makowski, 2000, s. 143–175, 224–255).

Podkreślając możliwość wykorzystania regulacji prawa morza do prowadzenia, a do działań tego typu uwzględnić należy także cele rosyjskiej polityki morskiej oraz ewolucję koncepcji działań hybrydowych, jaka dokonała się po roku 2018. Wskazanie w doktrynie morskiej na potrzebę poszerzenia działań na rzecz kontroli żeglugi pozwala na konstatację, iż część aktywności sił morskich skoncentrowana zostanie na akwenach morza pełnego i koncentrować się będzie na prowadzeniu działań inspekcyjno-kontrolnych. Drugą formułą aktywności będzie poszerzenie zakresu działań skrytych o klasyczne w formule operacje sabotażowo-dywersyjne. Te będą prowadzone głównie wobec instalacji podmorskich (gazociągi i kable energetyczne) przy wykorzystaniu sił specjalnych i statków badawczych, w mniejszym stopniu wobec nawodnych instalacji morskich. Głównie ze względu na potencjalne możliwości wystąpienia katastrofy ekologicznej (Mickiewicz, 2022a).

Tabela 1. Wybrane incydenty z udziałem rosyjskich statków powietrznych i okrętów wojennych na przełomie 2014 i 2015 r.

Data	Państwo	Rodzaj incydentu
12.04. 2014	USA	Pozorowany atak powietrzny na amerykańską fregatę na Morzu Czarnym na wodach międzynarodowych
23.04.2014	USA	Niebezpieczne manewry samolotu myśliwskiego wokół samolotu rozpoznawczego sił powietrznych USA w międzynarodowej przestrzeni powietrznej
28.04.2014	Łotwa Estonia	Manewrowanie samolotów myśliwskich w międzynarodowej przestrzeni powietrznej wzdłuż granic wód terytorialnych Łotwy i Estonii
09.05.2014	USA	Przelot klucza samolotów bombowych w międzynarodowej przestrzeni powietrznej w odległości 50 km od wybrzeży Kalifornii
06.2014	Dania	Pozorowany atak powietrzny na cele na wyspie Bornholm prowadzony w międzynarodowej przestrzeni powietrznej
10.06.2014	Szwecja	Niebezpieczne manewry samolotu myśliwskiego wokół samolotu rozpoznawczego sił powietrznych Królestwa Szwecji w międzynarodowej przestrzeni powietrznej na wschód od wyspy Gotlandia
12.06.2014	Łotwa	Manewrowanie samolotów myśliwskich w międzynarodowej przestrzeni powietrznej wzdłuż granic wód terytorialnych Łotwy
09.2014	Szwecja	Niebezpieczne manewry samolotu myśliwskiego wokół samolotu rozpoznawczego sił powietrznych Królestwa Szwecji w międzynarodowej przestrzeni powietrznej na wschód od wyspy Gotlandia
09.2014	Kanada USA	Pozorowany atak powietrzny na cele lądowe Kanady i USA w międzynarodowej przestrzeni powietrznej w rejonie Półwyspu Labrador
17.09.2014	Szwecja	Wejście w szwedzką przestrzeń powietrzną dwóch samolotów szturmowych SU-22 w rejonie Olandii
29.01.2015	W. Brytania	Przelot bombowców strategicznych Tu-95 w międzynarodowej przestrzeni powietrznej wzdłuż wybrzeża Szkocji
19.02.2015	W. Brytania	Przelot bombowców strategicznych Tu-95 w międzynarodowej przestrzeni powietrznej wzdłuż wybrzeża Kornwalii
24.03. 2015	W. Brytania	Przelot bombowców strategicznych Tu-95 w międzynarodowej przestrzeni powietrznej wzdłuż wybrzeża Szkocji
13.05.2015	Estonia	Przelot w międzynarodowej przestrzeni powietrznej w strefie działania misji NATO Baltic Air Policing samolotu zwiadowczego Il-20
24.07. 2015	Estonia	Przelot w międzynarodowej przestrzeni powietrznej w strefie działania misji NATO Baltic Air Policing zespołu 4 myśliwców Su-34, 4 MigG - 31, 2 transportowców An-36
11.09.2015	W. Brytania	Przelot bombowców strategicznych Tu-160 w międzynarodowej przestrzeni powietrznej u wybrzeży Wielkiej Brytanii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych prasowych.

Zmiana sytuacji strategicznej w regionie bałtyckim jako potencjalne zagrożenie dla państwa polskiego

Zgadając się z generalną tezą, iż rosyjska agresja na Ukrainę obnażyła słabość – wdrażanego od prawie dekady – programu przekształcania sił zbrojnych armii tego państwa w tak zwaną „armię nowego typu” podkreślić należy, że jej fiasko zmienia także rosyjską wizję operacji militarnych. Także prowadzonych na akwenach morskich, gdyż najprawdopodobniej nie spowoduje ona powrotu do stosowania się Rosji do polityczno-prawnych reguł prowadzenia działań militarnych. Ponadto konsekwencją ukraińskiej „operacji specjalnej” jest zmiana strategicznego otoczenia północno-zachodnich rubieży Federacji Rosyjskiej. Zmianie uległa – i to na niekorzyść Rosji – sytuacja strategiczna w zlewisku Morza Bałtyckiego, zarówno w kontekście polityczno-gospodarczym, jak i polityczno-militarnym. Przesądzona w praktyce zmiana stosunku państw europejskich do roli systemu przesyłowego Nord Stream to nie tylko ograniczenie importu gazu z Rosji, ale także ograniczenie roli „autostrad morskich” Rosja-RFN oraz możliwość powrotu przez Chiny do koncepcji Polar Silk Road (z połączeniem szynowym z portu Kirkenes, przez terytoria Finlandii, Estonii, Łotwy, Litwy i Polski) oraz poszerzenie możliwości odbioru gazu LNG przez państwa regionu. Przesądzone w praktyce jest także zwiększenie zdolności bojowych NATO na tzw. „wschodniej flance”, a jedyną niewiadomą – kwestia stacjonowania sił Sojuszu na terytoriach Finlandii i Szwecji po formalnym usankcjonowaniu ich statusu jako państw członkowskich. Przyjąć także należy, że siły morskie NATO będą przebywać na akwencie Morza Bałtyckiego w systemie rotacyjnym, a rolę głównych baz morskich wypełniać będą porty w Gdyni i Świnoujściu (por.: Mickiewicz, 2022b).

Powyższe przeobrażenia strategicznego środowiska bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej wymagają, by państwo to na nowo opracowało i wdrożyło wizję aktywności morskiej na tzw. Atlantyckim Narodowym Kierunku Polityki Morskiej oraz plany operacyjne odnoszące się do działalności sił zbrojnych w regionie bałtyckim. Przyjąć należy, że Bałtyk straci w rosyjskiej koncepcji politycznej rolę akwenu strategicznego dla prowadzenia wymiany towarowej, a wiodącą formą planowanych działań militarnych stanie się koncepcja „ofensywnej obrony”, uwzględniająca także możliwość naruszenia suwerenności terytorialnej akwenów morskich Szwecji i – w mniejszym stopniu – Estonii oraz Litwy w sytuacji kryzysu politycznego. Natomiast w trakcie jego narastania prawdopodobnym jest

rozwiniecie bojowe sił rosyjskiej Floty Bałtyckiej na środkowym Bałtyku (pomiędzy wyspami Sarema i Gotlandia) oraz skierowanie zespołu desantowego w rejon wyspy Bornholm i grup dywersyjnych do Cieśnin Bałtyckich (Mickiewicz, 2020).

Proponowana formuła działań ochronnych NATO i niezbędna modernizacja systemu szkolenia bojowego sił morskich państw członkowskich

Zaprezentowany scenariusz morskiej operacji rosyjskiej floty bałtyckiej pozwala na zaprezentowanie kilku konkluzji w kontekście budowy odporności państwa polskiego. Zasadnym wydaje się także prowadzenie polityki zmierzającej do uznania bałtyckich terminali paliwowych i systemów przesyłowych oraz zasadniczych tras żeglugowych (minimum wiodących z Cieśnin Bałtyckich i Zatoki Meklemburskiej do Świnoujścia) za infrastrukturę krytyczną Sojuszu Północnoatlantyckiego, co stanowić może określony instrument odstraszania (atak na infrastrukturę NATO wymagać będzie reakcji Paktu) oraz stosowania sojuszniczej (na wniosek państwa nadbrzeżnego) ochrony obszarów wód wewnętrznych i morza terytorialnego bałtyckich państw członkowskich (Ligeża, 2018). Obejmujących także ich ochronę przed działaniami poniżej progu wojny, zwłaszcza w postaci wtargnięcia w przestrzeń powietrzną lub wody wewnętrzne oraz działań o charakterze sabotażowym. Założenie to oraz analiza potencjalnych form rosyjskich ataków zarówno w sytuacji podprogowej, jak i kryzysu polityczno-militarnego wymaga znacznej modyfikacji systemu szkolenia bojowego (Program, 2009, s. 10) we flotach wojennych bałtyckich. Poszerzeniu przedmiotowemu ulec powinien proces szkolenia bojowego sił okrętowych. Objąć powinien on problematykę działań wobec przeciwnika stosującego metody oddziaływania asymetrycznego i ich dostosowania do narzuconych ograniczeń prawno-politycznych zaleceń (*Rules of Engagement* - ROE). Równie istotnym zadaniem, ale traktowanym jako ćwiczenie procedur sił morskich NATO, powinno być ćwiczenie weryfikujące umiejętności praktycznego działania o charakterze odstraszania konwencjonalnego lub projekcji siły² w sposób nieeskalujący

² Przedsięwzięcia te muszą być przeprowadzone przy wykorzystaniu przepisów międzynarodowego prawa morza oraz porozumień „o zapobieganiu incydomom na morzu otwartym i w przestrzeni powietrznej nad nim” (INCSEA). Zostały one zawarte pomiędzy USA i ZSRR w 1972 r., ale są traktowane jako wykładnia definicji działań wrogich i mających charakter tzw. „pokojuowego wykorzystania morza do celów wojskowych”. Zob. Agreement, 1972.

sekwencji wydarzeń, a nade wszystko uniemożliwiający jej wykorzystanie przez przeciwnika do oskarżeń o prowadzenie wrogich działań. W praktyce powinno ono koncentrować się na analizie epizodów taktycznych i wypracowaniu propozycji reakcji przy uwzględnieniu ograniczeń określonych w zaleceniach ROE i tworzonych pod presją czasu. Jednym z celów takich ćwiczeń powinno być także nabycie przez ćwiczących oficerów umiejętności oceny sytuacji taktycznej i określenia, czy manewry przeciwnika pozwalają uznać je za działania definiowane jako „niebezpieczne manewrowanie” i „nękanie” (przeszkadzanie), „wrogie” lub „niebezpieczne” zgodnie z klasyfikacją porozumień INCEA.

Tabela 2. Zakres przedmiotowy działań sił morskich uznawanych za wrogie lub niebezpieczne.

Zakres przedmiotowy	Formy działania
Niebezpieczne manewrowanie	<ul style="list-style-type: none"> • gwałtowna zmiana kursu, • bliskie podejście do burty okrętów (statków powietrznych) podczas ćwiczeń
Nękanie (przeszkadzanie)	<ul style="list-style-type: none"> • symulowanie ataków, • wyrzeliwanie „przedmiotów” w kierunku innych okrętów, • oświetlanie reflektorami-szperaczami pomostów okrętów, akrobacje powietrzne nad nimi, • zrzucanie na okręty lub obok nich „przedmiotów”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zapisów: Agreement, 1972.

Za niezwykle istotne poszerzenie zakresu szkolenia bojowego uznać należy przygotowanie załóg do wypełniania funkcji policyjnej. Zwłaszcza, że zadania te były do tej pory traktowane jako potencjalne wsparcie sił Straży Granicznej, a tym samym nie było powszechnie prowadzone na wszystkich jednostkach sił okrętowych Marynarki Wojennej. Szkolenie to powinno zostać skoncentrowane na przygotowaniu załóg do podjęcia reakcji na występujące lub potencjalne zagrożenie w postaci morskiego incydentu granicznego, akcji dywersyjnej lub nieuprawnionego stosowania działań o charakterze blokadowym lub inspekcyjno-kontrolnym. Zakres tego szkolenia powinien uwzględniać zarówno etap kształcenia teoretycznego (praktyczne stosowanie zapisów prawa morza w postaci analizy casusów) jak i praktycznego. Ten etap powinien mieć charakter klasycznego szkolenia operacyjno-taktycznego. Obejmować powinien stosowanie procedur asysty morskiej, blokowania dostępu do obszarów chronionych (np. w pobliżu instalacji morskich), czy przeprowadzania inspekcji morskiej

na pokładzie jednostek podejrzanych o prowadzenie działań sabotażowych (por.: Kubiak *et al.*, 2002) oraz blokady dostępu do akwenu. Działania blokadowe, zarówno ich zakres, jak i sposób działania powinien być oparty na procedurach obowiązujących w NATO i respektujących zapisy prawa morza w zakresie „swobody żeglugi” i egzekwowania embarga (Makowski, 2008, s. 103–110; Makowski, 2015, s. 123–129).

Tabela 3. Zakres szkolenia ogólnego grupy inspekcyjno-kontrolnej.

Zakres tematyczny	Zagadnienia	Sposób przeprowadzenia
Przerzut do miejsca akcji i wejście na jednostkę pływającą	<ul style="list-style-type: none"> manewrowanie szybkimi jednostkami lub łodziami pólsztynowymi; podchodzenie szybkimi jednostkami lub łodziami pólsztynowymi do burt dużych jednostek (w ruchu i dryfie); wejście na pokład jednostek; ewakuacja (zejście) z pokładu kontrolowanych jednostek; 	<ul style="list-style-type: none"> zajęcia teoretyczne z zakresu zasad manewrowania szybkimi jednostkami; zapoznanie się z budową statków handlowych; praktyczne manewrowanie; praktyczne szkolenie we wchodzeniu na pokłady jednostek z zastosowaniem sprzętu pozwalającego na wejście lub desant na pokład jednostki (sztormtrapy, sprzęt alpinistyczny, lina itp.); wzajemne ubezpieczanie się w trakcie wejścia na pokład
Przerzut do miejsca akcji i wejście na jednostkę pływającą przy użyciu śmigłowca	<ul style="list-style-type: none"> desant na pokład jednostki przy pomocy sprzętu alpinistycznego; desant na pokład jednostki przy pomocy „liny miękkiej”; ewakuacja (zejście) z pokładu kontrolowanych jednostek 	
Specyfika działania w sytuacjach stresowych	zakres tematyczny powinien być opracowany na podstawie planów szkolenia jednostek antyterrorystycznych	
Panowanie nad załogą statku (zbiorowością ludzi)		
Przeprowadzanie rewizji osobistej	zakres tematyczny przejęty z systemu szkolenia Policji	
Umiejętność wykrycia, rozpoznania i rozróżnienia narkotyków i środków psychotropowych	zakres tematyczny powinien być opracowany na podstawie planów szkolenia oddziałów Policji i Straży Granicznej	

Źródło: Kubiak *et al.*, 2002, s. 12–22.

Zakres przeobrażeń systemu kształcenia kandydatów na oficerów

Przyjmując za punkt wyjścia obowiązujący „Standard kształcenia wojskowego dla kandydatów na oficerów” z 2020 r. (MON, 2020) i zawarty w nim katalog

minimalnych wymagań w zakresie edukacji podchorążych uznać należy, że moduł kształcenia oficerskiego nie pozwala na uzyskanie kompetencji umożliwiających szybką adaptację do warunków zawodowej służby, włączenia się w struktury organizacyjne jednostki wojskowej (oddziału) oraz proces realizacji nałożonych na nią zadań organizacyjnych, szkoleniowych i bojowych. Osiągnięcie tych celów jest bowiem warunkowane kilkoma czynnikami. Pierwszym jest adekwatna do założonych efektów kształcenia liczba godzin przeznaczonych na poszczególne moduły i odpowiednio dobrana formuła zajęć. Istotną jego częścią powinny być zajęcia praktyczne, zwłaszcza w zakresie planowania procesu szkolenia ogólnego i bojowego. W odniesieniu do koncepcji kształcenia kandydatów na oficerów dla Marynarki Wojennej RP uwzględnić należy także kwestię wymogów Międzynarodowej Organizacji Morskiej (International Maritime Organization – IMO) określonych w tzw. Konwencji STCW³. Formalnie załogi okrętów wojennych nie muszą ich spełniać, ale dla jakości prowadzenia działań morskich oraz bezpieczeństwa w trakcie żeglugi zasadnym jest utrzymanie zasady, iż program kształcenia kandydatów na oficerów zawiera treści wymagane tą konwencją. Modyfikacji natomiast poddać należy zakres programu studiów ukierunkowany na kształcenie oficera floty wojennej. Jego celem powinno być przygotowanie go do wykonywania zadań w ramach prowadzonych przez okręt działań taktycznych, co wymaga posiadania wiedzy z zakresu taktyki rodzajów sił morskich oraz zasad podejmowania działań wobec jednostki prowadzącej żeglugę⁴. Istotnym elementem tego etapu kształcenia powinno być także praktyczne zapoznanie się z zasadami pracy sztabowej, zwłaszcza w odniesieniu do zasad wykorzystywania sił i środków oraz planowania epizodów taktycznych, a także korelacji zadań i form aktywności podejmowanych przez MW RP z pozostałymi morskimi służbami państwowymi. Tym samym zasadne jest rozważenie podziału procesu edukacyjnego na dwa etapy: *stricte* praktyczny, ukierunkowany na uzyskanie kompetencji morskich zgodnie z wymogami STCW oraz również praktyczny, ale uwzględniający część teoretyczną moduł kształcenia w zakresie problematyki polityki morskiej państwa i taktyki działań sił okrętowych. Rozważać także

³ W Konwencji określono wymagania dotyczące marynarzy, których spełnienie pozwala na uprawianie żeglugi oraz zdefiniowano sposób nadzoru i kontroli przez państwo ich wykonywania przez ośrodki kształcenia oraz firmy żeglugowe. Zob.: Konwencja STWC, 1978.

⁴ Zakres tematyczny w odniesieniu do MW RP zaprezentowano m.in. w podręcznikach dla słuchaczy Akademii Marynarki Wojennej. Zob. m.in.: Ligęza *et al.*, 2018.

należy zbudowanie integralnego procesu kształcenia kadr oficerskich Marynarki Wojennej obejmującego w pierwszym etapie prowadzenie dwuetapowych studiów (inżynierskiego, ukierunkowanego na uzyskanie wymogów Konwencji STCW oraz magisterskich studiów uzupełniających, skoncentrowanych na nabyciu kompetencji dotyczących uwarunkowań polityki bezpieczeństwa morskiego państwa oraz wiedzy praktycznej odnoszącej się do prowadzenia działań taktycznych w celu osiągnięcia celów tej polityki), a w drugim etapie – ściśle związanego z procesem kształcenia w ramach studiów i założeniami prowadzenia aktywności morskiej państwa polskiego cyklem szkoleń specjalistycznych.

Podsumowanie

Dynamika zmian sytuacji międzynarodowej, jaka wyłoniła się po rosyjskiej agresji na Ukrainę tworzy nową sytuację strategiczną. W konsekwencji system bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza położonego na obszarze tzw. wschodniej flanki NATO musi być przygotowany do szybkiej, adekwatnej w stosunku do skali zagrożenia oraz jego specyfiki formy reakcji. Koniecznością jest więc organizacja procesu kształcenia w sposób pozwalający na przygotowanie kadr wojskowych do reakcji na te zagrożenia oraz umożliwienie ciągłego uzupełniania wiedzy. Wojskowy system edukacyjny powinien kształcić kadry posiadające kompetencje pozwalające na dostosowywanie się do zmieniających się uwarunkowań działań militarnych, umożliwić aktualizację wiedzy na temat polityki bezpieczeństwa i sposobów prowadzenia operacji wojskowych w ramach kursów specjalistycznych oraz samokształcenia.

Wynikający z tych przeobrażeń zakres modyfikacji szkolenia bojowego załóg okrętów Marynarki Wojennej RP powinien uwzględniać w szerszym niż do tej pory zakresie kwestie prowadzenia działań w ramach tzw. funkcji policyjnej. Powinien także wykraczać poza dotychczasowy zakres tej funkcji, czyli zapewniania efektywnej ochrony ekonomicznych i politycznych interesów państwa. Wymiernym efektem tego szkolenia powinno być nabycie przez dowódców okrętów wykonujących zadania samodzielnie lub je realizujących w zespołach nie tylko umiejętności wykonania konkretnego epizodu taktycznego, ale właściwego doboru decyzji o formie podejmowanych działań. Powinna ona pozwolić na uzyskanie sukcesu taktycznego, a najlepiej operacyjnego. Uzyskanie takich kompetencji dowódczych wymaga jednak, by proces szkolenia bojowego był poprzedzony – dostosowanym to tych założeń – programem kształcenia

kandydatów na oficerów marynarki wojennej obejmującego właśnie problematykę taktyki działania sił morskich oraz prawnych uwarunkowań ich prowadzenia. Szkolenie to powinno być także uzupełnione o problematykę praktycznego prowadzenia działań ochronnych i obronnych, uwzględniającą ograniczenia wynikające z zapisów prawa morza oraz istniejących uwarunkowań politycznych, a także wdrażane we flotach wojennych modyfikacje dotyczące taktyki działania sił okrętowych.

Bibliografia

- Agreement. (1972, 25 maja). Agreement Between the Government of The United States of America and the Government of The Union of Soviet Socialist Republics on the Prevention of Incidents On and Over the High Seas. Dostęp: <https://2009-2017.state.gov/t/isn/4791.htm> [12.10.2020].
- Konwencja. (1982). Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. Dz. U. 2002, nr 59, poz. 543. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20020590543>
- Konwencja STCW. (1978). *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers 1978, as Amended in 1995 and 1997*. International Maritime Organization. Dostęp: <https://www.imo.org/en/ourwork/humanelement/pages/stcw-conv-link.aspx> [15.10.2022].
- Kubiak, K., Mickiewicz, P., Rosiak, M., Szulczewski, A. (2002). Grupa inspekcyjno-kontrolna Marynarki Wojennej RP. Proponowany skład, wyposażenie i zasady szkolenia. *Przegląd Morski*, (5), 12–22.
- Ligeża, K. (2018). *Bezpieczeństwo morskie państwa. Zasady wykorzystania Marynarki Wojennej*. Wydawnictwo Akademickie AMW.
- Ligeża, K., Miętkiewicz, R., Gawrysiak, K. (2018). *Działania sił morskich: taktyka marynarki wojennej – zarys problemu*. Akademia Marynarki Wojennej.
- Makowski, A. (2000). *Siły morskie współczesnego państwa*. Impuls Plus Consulting.
- Makowski, A. (2008). Wojna na morzu w regulacjach Podręcznika z San Remo. W: R. D. Bugajski (red.), *Międzynarodowe prawo konfliktów humanitarnych* (s. 101–109). Wydawnictwo Akademickie AMW.
- Makowski, A. (2015). Blokada Morska. Rys historyczno-prawny. W: M. Szuniewicz (red.), *Mare Nostrum* (s. 103–129). Fundacja Promocji Przemysłu Okrętowego i Gospodarki Morskiej.
- Mickiewicz, P. (2019). Potrzeby szkoleniowe Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej w świetle przeobrażeń zagrożeń bezpieczeństwa i funkcji sił zbrojnych. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, (3), 71–89. <http://doi.org/10.34697/2451-0718-btip-2019-3-004>
- Mickiewicz, P. (2020). Conditions for the development of the Polish Navy during the period of maritime powers rivalry. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego*, 14(1–2), 59–78. <http://doi.org/10.5604/01.3001.0014.6103>
- Mickiewicz, P. (2022a). *Świadectwo początku upadku imperium? Doktryna morska z 31.07.2022 r. jako strategia operacyjna Federacji Rosyjskiej po ukraińskim upokorzeniu*. *Colloquium*, 14(3/47), 74–94. <http://doi.org/10.34813/23coll2022>
- Mickiewicz, P. (2022b). NATO w koncepcji politycznej Joe Bidena i jej ewolucja w obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainie. *Przegląd Geopolityczny*, 41, 9–26. Dostęp: <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2022/08/PG-41-2022.pdf> [15.10.2022].

- Mickiewicz, P., Kasprzycki, D. (2021a). Expanding the external ring of Russian defense policy in practice: 2015–2020. *The Copernicus Journal of Political Studies*, (1), 59–79. Dostęp: <https://apcz.umk.pl/CJPS/article/view/36525> [15.10.2022].
- Mickiewicz, P., Kasprzycki, D. (2021b). Od „konfliktu hybrydowego” do działań konwencjonalnych? Ewolucja koncepcji oddziaływania militarnego Rosji po 2018 roku. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 13(25), 11–30. <https://doi.org/10.4467/20801335PBW.21.019.14296>
- Minister Obrony Narodowej [MON]. (2020). Decyzja Nr 88/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 czerwca 2020 r. w sprawie Standardu Kształcenia Wojskowego dla kandydatów na oficerów – minimalne wymagania programowe. Dz. Urz. MON z 01.07.2020, poz. 107. Dostęp: https://www.dz.urz.mon.gov.pl/zasoby/dziennik/pozycje/tresc-aktow/pdf/2020/07/poz._107_dec_nr_88-sig.pdf [12.10.2022].
- Program szkolenia załóg okrętów bojowych. (2009). Dowództwo Marynarki Wojennej.
- Rozporządzenie Rady Ministrów. (2021). Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 kwietnia 2021 r. w sprawie przyjęcia planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w skali 1:200000. Dz. U. 2021, poz. 935. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000935>
- Sikorski, M. (2004). Kwalifikacje zawodowe dowódcy. *Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej*, 45(1), 118–130. Dostęp: <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BWM8-0012-0008> [12.11.2022].
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. (2020). Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Dostęp: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf [10.10.2022].
- Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego [SKBM]. (2017). Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Dostęp: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/SKBM_RP.pdf [10.10.2022].
- Szubrycht, T., Rokiciński, K., Mickiewicz, P. (2020). *Morze Bałtyckie w polityce bezpieczeństwa Rosji*. Wydawnictwo Naukowe FNCE.
- Ukaz. (2022, 1 sierpnia). *Ukaz Prezidenta RF ot 31 iūlā 2022 g. N 512 „Ob uyverżdenii Morskoj doktriny Rossijskoj Federacii”*. [Указ Президента РФ от 31 июля 2022 г. N 512 „Об утверждении Морской доктрины Российской Федерации”]. Dostęp: <https://www.garant.ru/hotlaw/federal/1557499/> [12.11.2022].